

Odnos kvalitete obiteljskih interakcija, atribucija uspjeha i neuspjeha kod studenata

Lovrić, Irena

Master's thesis / Diplomski rad

2013

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:500214>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-23**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**Odnos kvalitete obiteljskih interakcija i atribucija uspjeha i
neuspjeha kod studenata**

Diplomski rad

Irena Lovrić

Mentor: *prof.dr.sc.* Vladimir Kolesarić

Sumentorica: *dr.sc.* Ana Kurtović

Osijek, 2013.

SADRŽAJ

UVOD	1
Uloga roditeljskih stilova u razvoju pojedinca	1
Uloga atribucija u funkcioniranju pojedinca	3
Odnos roditeljskih stilova i atribucija postignuća	5
CILJ ISTRAŽIVANJA	8
PROBLEMI I HIPOTEZE	8
Problemi	8
Hipoteze	8
METODA	8
Sudionici	8
Instrumenti	9
Postupak	10
REZULTATI	11
RASPRAVA	19
Nedostaci istraživanja	25
ZAKLJUČAK.....	26
LITERATURA.....	27

Odnos kvalitete obiteljskih interakcija i atribucija uspjeha i neuspjeha kod studenata

Sažetak

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati odnos kvalitete obiteljskih interakcija i atribucija uspjeha i neuspjeha kod studenata. Uzorak uključen u provedeno istraživanje, sadržavao je 264 studenta u Slavonskom Brodu. Mjerni instrumenti korišteni u istraživanju su *Skala za mjerenje atribucijskih dimenzija* te *Skala kvalitete obiteljskih interakcija*. Rezultati su pokazali da su majčino i očevo neodbacivanje te očevo prihvaćanje povezani sa većom kontrolabilnošću uzroka uspjeha i neuspjeha. Majčino prihvaćanje se pokazalo povezano sa manjom globalnošću uzroka neuspjeha, a očevo prihvaćanje sa manjom stabilnošću uzroka neuspjeha. Utvrđeno je da roditeljsko prihvaćanje i neodbacivanje pridonose atribucijama uspjeha koje su kontrolabilnije, globalnije i stabilnije. Roditeljsko neprihvaćanje i odbacivanje pridonose atribucijama neuspjeha koje su eksternalnije, manje kontrolabilne, stabilnije i globalnije. Povezanost roditeljskih dimenzija sa atribucijskim dimenzijama su niske, a roditeljski doprinosi atribucijskim dimenzijama mali i objašnjavaju mali postotak varijance atribucija uspjeha i neuspjeha.

Ključne riječi: majčino i očevo prihvaćanje i odbacivanje, atribucijske dimenzije

Relationship between family interactions' quality and attributions of students' success and failure

Abstract

The aim of this study was to investigate the relationship between quality of family interactions and students' attributions of success and failure. The sample consisted of 264 students in Slavonski Brod. Measures used were *Attributional dimensions measurement scale* and *Quality of family interactions' scale*. Results have shown that maternal and paternal non-rejection and paternal acceptance correlated with more controllable causes of success and failure. Maternal acceptance has shown to be correlated with more global causes of failure and paternal acceptance was correlated with more stable cause of failure. It has been established that parental acceptance and non-rejection contribute controllable, global and stable attributions of success. Parental non-acceptance and rejection contribute external, less controllable, stable and global attributions of failure. Correlations between parental and attributional dimensions are low, therefore parental dimensions account for small variance proportion of attribution of success and failure.

Key words: maternal and paternal acceptance and rejection, attributional dimensions

UVOD

Uloga roditeljskih stilova u razvoju pojedinca

Roditelji imaju veliki utjecaj na djetetov kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj putem načina odnošenja prema njemu i primjene odgojnih postupaka u interakciji s njim. Uloga roditelja u dječjem razvoju iznimno je važna te su i istraživanja o roditeljskom ponašanju mnogobrojna. Istraživanja se često bave proučavanjem dijadnih relacija unutar obitelji: roditelja i djeteta te pritom upućuju na postojanje dvije temeljne dimenzije roditeljskog ponašanja u svim razvojnim razdobljima: emocionalnosti i kontrole (Darling i Steinberg, 1993; Cummings, Davies i Campbell, 2000). Emocionalnost se odnosi na emocije koje roditelj doživljava i pokazuje u odnosu s djetetom. Emocionalnost je dimenzija koja se naziva još i podrškom, toplinom, osjetljivošću, prihvaćanjem ili njegovanjem te se na jednom kraju ove dimenzije nalazi emocionalna toplina i prihvaćanje djeteta, a na drugom kraju hladnoća, odbacivanje, udaljenost, neprijateljstvo prema djetetu. Emocionalno topli roditelji prihvaćaju svoju djecu, pružaju im podršku, razumijevanje, brigu i pažnju, često mu se osmjehuju, prijateljski su raspoloženi prema djetetu, nastoje vidjeti stvari iz njegove perspektive te uvažavaju njegove osjećaje, a od odgojnih metoda koriste objašnjenja, pohvale i ohrabivanja. Emocionalno hladni roditelji zanemaruju svoje dijete, odbacuju ga, neprijateljski su raspoloženi prema njemu, te općenito pokazuju malo pozitivnih emocija u kontaktu s djetetom. Dimenzija kontrole odnosi se na postupke koje roditelji koriste da bi modificirali i utjecali na ponašanje i doživljavanje djeteta. I ova je dimenzija bipolarna te se na jednom kraju nalaze roditelji čija je kontrola nad djetetovim ponašanjem čvrsta, a na drugom kraju oni koji slabo kontroliraju djetetovo ponašanje. Roditelji koji su na polu čvrste kontrole postavljaju djetetu pravila i nadziru djetetovo ponašanje, dok roditelji koji su na polu slabe kontrole daju djetetu puno slobode, ne određuju pravila i ne kontroliraju djetetovo ponašanje (Macuka, 2007). Istraživanja koja su se bavila proučavanjem povezanosti roditeljskih stilova su se vodila tipologijom roditeljskih stilova Baumrindove (1971; prema Glasgow, 1997) te Maccobyja i Martina (1983; prema Glasgow, 1997) prema kojima postoje četiri roditeljska stila: autoritativni, autoritarni, permisivni i zanemarujući roditeljski stil. Autoritativni roditeljski stil podrazumijeva visoki stupanj roditeljske emocionalne angažiranosti i posvećivanje pažnje djetetu, te odgovaranje na njegove potrebe, kao i visoku zahtjevnost i kontrolu koju pokazuju u odnosu s djetetom. Autoritarni stil obilježava visok stupanj kontrole, postavljanje visokih zahtjeva djetetu, veću emocionalnu hladnoću prema djetetu te učestaliju primjenu kazne kao odgojnog postupka. Permisivni roditeljski stil karakterizira visoka

emocionalna toplina, prihvaćanje, veća zastupljenost pozitivnih interakcija u odnosu s djetetom, ali i manji stupanj kontrole i zahtjevnosti. Zanimajući roditeljski stil pokazuju roditelji koji su emocionalno hladni, ne odgovaraju na djetetove potrebe te pokazuju mali stupanj kontrole i postavljaju manje zahtjeva djetetu. Istraživanja su pokazala da obitelj ima značajan utjecaj na djetetovo postignuće, s time da su se roditeljska uključenost, emocionalna podrška i poticanje samoregulacije kod djeteta pokazale prediktivnim za njegovo postignuće (Marchant, 2001; prema Vulić-Prtočić, 2002).

Rana iskustva s figurama privrženosti u obitelji utječu na razvoj osjećaja dosljednosti između aktivnosti i ishoda tih aktivnosti, a samim time i do razvoja osjećaja kontrole nad okolinom. Dijete kroz iskustvo u odnosu s roditeljima uči do kakvih posljedica njegovo ponašanje dovodi i kakve će reakcije kod roditelja proizvesti. Primjerice, razbacivanje stvari sa stola će roditelji vrlo vjerojatno kazniti i promatrati s neodobravanjem, dok će djetetovo samostalno odijevanje ili pospremanje igraćaka pohvaliti i poticati. Kroz konzistentne odnose s bližnjima dijete uči da njegovo ponašanje dovodi do određenih ishoda koji su predvidljivi. Isto tako nedostatak konzistentnosti u odnosima te manjak osjećaja kontrole može dovesti do doživljaja negativnih emocija te generaliziranog doživljaja manjka kontrole nad događajima u okolini (Rekart i sur., 2007). Djeca najčešće oblikuju standarde za samoprocjenu na temelju socijalnih informacija i modeliranja kako ih vide kod roditelja te ovisno o tome kakve su standarde usvojili, procijenit će svoje dostignuće i pripisati ga različitim uzrocima.

Rohner (1975; prema Rohner i sur., 2012) u svojoj teoriji roditeljskog prihvaćanja i odbacivanja pokušava objasniti glavne psihološke posljedice doživljenog roditeljskog prihvaćanja ili odbacivanja. Ljudi su, tijekom evolucije, razvili trajnu, biološki utemeljenu, emocionalnu potrebu za pozitivnim prihvaćanjem od strane važnih osoba, a ta potreba uključuje emocionalnu želju i čežnju za ugodom, potporom, brigom i njegom. Značajna druga osoba je ona s kojom pojedinac ostvari dugotrajnu emocionalnu bliskost, koja je jedinstvena i nezamjenjiva, a to je djetetu najčešće roditelj. Stoga, djetetova emocionalna sigurnost i ugoda ovise o kvaliteti odnosa kojeg ima s roditeljima. Oni se također nazivaju i figurama privrženosti koje, prema ovoj teoriji, imaju veliki utjecaj na razvoj djetetove ličnosti i njegovo psihološko blagostanje. Potreba za prihvaćanjem je snažan motivator, te ukoliko nije adekvatno zadovoljena, djeca postaju podložna specifičnom načinu emocionalnog i bihevioralnog reagiranja. Primjerice, osobe koje se osjećaju odbačeno od strane roditelja vjerojatno mogu postati anksiozne i nesigurne, može se povećati potreba za prihvaćanjem, što može rezultirati povećanom ovisnošću o drugim osobama. Osjećaj odbačenosti se može odražavati i u njihovoj agresivnosti, hostilnosti, pasivnoj agresiji, problemima s kontrolom bijesa, emocionalnoj neosjetljivosti, nezreloj ovisnosti o drugima ili

pak obrambenoj samostalnosti i neovisnosti o drugima. Posljedice roditeljskog odbacivanja mogu biti vidljive u niskom samopoštovanju, samoefikasnosti, emocionalnoj nestabilnosti i negativnim pogledom na svijet. Sve navedene posljedice osjećaja odbačenosti su važni elementi u stvaranju mentalnih reprezentacija osobe, odnosno njenog implicitnog koncepta o vlastitom postojanju, drugima i svijetu oko sebe, utemeljenih na emotivno značajnim prijašnjim i sadašnjim iskustvima. Sukladno s emocionalnim stanjem i koncepcijom stvarnosti pojedinca, mentalne reprezentacije oblikuju načine na koje osoba percipira, konstruira i reagira na doživljena iskustva, uključujući i interpersonalne odnose. Stoga, ovisno o mentalnim reprezentacijama koje pojedinac ima, osoba može tražiti ili izbjegavati određene situacije ili vrste ljudi. Primjerice, mnoge odbačene osobe vide hostilnost i tamo gdje je nema, vide odbacivanje i u nenamjernim ponašanjima drugih. Ukratko, odbačene osobe su sklone tražiti, stvarati i doživljavati iskustva, situacije i odnose na način koji je usklađen s njihovim iskripljenim, negativnim mentalnim reprezentacijama.

Uloga atribucija u funkcioniranju pojedinca

Prema Weinerovoj teoriji atribucije postignuća (1971; prema Kamenov, 1991) glavni pokretač motivacije je potreba za razumijevanjem iz koje proizlaze atribucijska pitanja. Atribucijski procesi se najjače očituju prilikom doživljaja neuspjeha, događaja koji su neočekivani te koji imaju veliku subjektivnu važnost. Objašnjavanjem uzroka događaja ljudi pronalaze stabilne uzroke za različita ponašanja čime ona postaju stabilna, predvidljiva i podložna kontroli. Weiner i suradnici su najprije pretpostavili da, u kontekstu postignuća, ljudi za interpretiranje i predviđanje rezultata najviše koriste četiri uzroka: sposobnost, zalaganje, težinu zadatka i sreću. Ipak, kasnija su istraživanja pokazala da postoji puno više uzroka koje ljudi koriste pri atribuiranju svog ili tuđeg uspjeha ili neuspjeha (npr. druge osobe, raspoloženje, umor, bolest itd.), što ovisi i o konkretnom području aktivnosti (npr. testovi u školi, sportska događanja, politički izbori, odbacivanje i prihvaćanje u socijalnoj situaciji). Zbog velikog broja mogućih uzroka i potrebe za njihovim međusobnim uspoređivanjem, bilo je nužno razviti njihovu klasifikacijsku shemu ili taksonomiju. Weiner i suradnici (1971; prema Weiner, 1985) su prvo pretpostavili postojanje dviju kauzalnih dimenzija: mjesto uzročnosti i stabilnost. Mjesto uzročnosti ili lokus kauzalnosti odnosi se na lokaciju uzroka, odnosno na pitanje je li uzrok unutar ili izvan osobe. Tako na ovoj dimenziji razlikujemo internalne (unutrašnje) i eksternalne (vanjske) uzroke. Ukoliko osoba uzroke nekog događaja pronalazi u sebi tj. sebi pripisuje

odgovornost, atribucije su internalne, a kada osoba traži uzroke događaja izvan sebe, u okolnim faktorima, atribucije su eksternalne. Sposobnosti i zalaganje su najčešći internalni uzroci uspjeha i neuspjeha, dok su težina zadatka i sreća najčešći eksternalni uzroci. Stabilnost se odnosi na promjenjivost uzroka tijekom vremena, pa tako razlikujemo uzroke koji su stabilni, odnosno, koji se ne mijenjaju s vremenom i one koji su nestabilni, promjenjivi u vremenu. Rosenbaum (1972; prema Weiner, 1985) je ovoj dvodimenzionalnoj klasifikaciji uputio kritiku, navodeći da se npr. umor, raspoloženje i trenutno zalaganje ubrajaju u istu kategoriju, internalne i nestabilne uzroke, iako se međusobno razlikuju. Smatra da zalaganje pojedinac može smanjiti ili povećati ovisno o svojoj volji, a raspoloženje i umor u većini slučajeva nisu podložni voljnoj kontroli. Slična distinkcija može se naći i među internalnim i stabilnim faktorima, npr. lijenost i tolerantnost je moguće kontrolirati, dok talent za matematiku ili umjetnost nije. Stoga je uvedena i dimenzija podložnosti kontroli, s obzirom na koju razlikujemo uzroke koji su podložni kontroli i koji nisu podložni kontroli. Zalaganje se smatra kontrolabilnim uzrokom, a sreća, sposobnosti i težina zadatka nekontrolabilnim uzrocima. Nakon toga, Abramson, Seligman i Teasdale (1978; prema Struthers, Weiner i Alfred, 1998) uveli su i četvrtu atribucijsku dimenziju, globalnost, koja se odnosi na stvaranje generalizacija na različite situacije koje pojedinac doživljava. Primjerice, osoba može svoj uspjeh na nekom ispitu u školi pripisati svojim sposobnostima, ali također i uzroke svoga upisa na fakultet, sportskim uspjesima i sl., može pripisati svojim sposobnostima, koje bi u tom slučaju predstavljale globalan uzrok uspjeha.

Bitan dio Weinerove teorije odnosi se na posljedice atribuiranja, očekivanja, emocije i ponašanje. Pokazalo se da je očekivanje budućeg uspjeha ili neuspjeha povezano s dimenzijom stabilnosti. Na afektivnom planu, Weiner razlikuje emocije koje ovise o rezultatu (uz uspjeh se veže zadovoljstvo, sreća, a uz neuspjeh nezadovoljstvo i tuga) i emocije koje ovise o specifičnom uzroku. Tako, na primjer, atribuiranje uspjeha internalnim uzrocima (sposobnost i zalaganje) pobuđuje osjećaj ponosa, vlastite kompetentnosti, zadovoljstva. Atribuiranje neuspjeha sposobnosti smanjuje samopoštovanje, a povezano je i s anksioznošću i depresijom. Emocija krivnje javlja se u slučaju da se neuspjeh pripiše nedovoljnom zalaganju, a atribuiranje i uspjeha i neuspjeha sreći izaziva reakciju iznenađenja (Weiner, Russell i Lerman, 1979).

Atribucijski ili eksplanatorni stil se odnosi na način kako osoba uobičajeno objašnjava osobno relevantne događaje (Szabo, 2006; prema Camgoz i sur., 2008). Atribucijski stil može utjecati na zadatke, koje ljudi obavljaju i pristup koji imaju u njegovoj izvedbi, a može biti optimističan ili pozitivan i pesimističan ili negativan. Pozitivan atribucijski stil podrazumijeva internalne, kontrolabilne, stabilne i globalne atribucije za pozitivne događaje, a eksternalne, nekontrolabilne, nestabilne i specifične atribucije za negativne događaje. Negativan atribucijski

stil podrazumijeva eksternalne, nekontrolabilne, nestabilne i specifične atribucije za pozitivne događaje, a internalne, nekontrolabilne, globalne, i stabilne atribucije za negativne događaje. Pozitivan atribucijski stil je zdraviji i potpomaže bolju prilagodbu i načine suočavanja sa stresom od negativnoga, koji je povezan s povećanim neuroticizmom, povećanom osjetljivošću, sklonošću obrascima naučene bespomoćnosti i depresivnosti (Sweeton i Deerrose, 2010).

Kauzalne atribucije su povezane sa motivacijom i izvedbom te posreduju između kauzalnih objašnjenja i ponašanja koja slijede. Istraživanje Satterfielda i sur. (1997; prema Camgoz i sur., 2008) je pokazalo da studenti sa negativnim atribucijskom stilom imaju lošija akademska postignuća. Liu (2009; prema McClure, 2011) u objašnjenju rezultata istraživanja atribuiranja uspjeha i neuspjeha navodi da se često kao eksternalne uzroke uspjeha i neuspjeha percipiraju i roditeljska disciplina, predavači ili pomoć drugih, što je povezano sa slabijim postignućem tijekom vremena jer je takav način atribuiranja uzroka uspjeha eksternalan i manje kontrolabilan te smanjuje očekivanja o mogućnosti utjecanja na ishode.

S druge strane, Gibb i sur (2002) svojim nalazima potvrđuju postavljenu hipotezu da i pesimistični atribucijski stil može biti povezan sa budućim uspjehom, ali samo ako studenti imaju veće sposobnosti i savladane potrebne akademske vještine budući da u nekim slučajevima i takav atribucijski stil može djelovati motivirajuće te dovesti kasnije do većeg truda i postizanja uspjeha. Yee i sur (2003) ističu da je odnos bespomoćnog atribucijskog stila i akademskog postignuća pozitivan samo kada je razina prethodnog neuspjeha umjerena jer kontinuirani neuspjeh dovodi do smanjene i lošije razine postignuća u budućnosti. Weiner (1994; prema Sorić i Vulić-Prtolić, 2006) ističe da je sposobnost učenika da pravilno interpretira svoj uspjeh ili neuspjeh jedan od važnih čimbenika samoregulacije učenja. Ovisno o tome kojem uzroku pripisuje svoje postignuće, mijenjat će se njegovo očekivanje buduće školske uspješnosti, njegove emocionalne reakcije i njegovo buduće ponašanje. Perry i sur. (2008) su u istraživanju utvrdili da je studentsko atribuiranje uspjeha internalnim uzrocima na početku studija predviđalo također kasniji uspjeh u studiju.

Odnos roditeljskih stilova i atribucija postignuća

Mnoga istraživanja ističu važnost roditeljske uloge, korištenih odgojnih postupaka i ponašanja prema djetetu, u razvoju djetetove ličnosti i njegove psihološke prilagodbe u odrasloj dobi. Bucks i Van Wel (2008) su u svome istraživanju došli do podataka da su studenti svjesni povezanosti između kvalitete odnosa s roditeljima i njihove mogućnosti postizanja uspjeha te su taj odnos smatrali važnim i mogli ga jasno opisati. Studenti sa čvrstim i kvalitetnim odnosima s

roditeljima isticali su dobrobiti koje su proizlazile iz ohrabrivanja, podrške, vođenja, financijske pomoći te naglašavali kako im je odnos s roditeljima važan dio akademskog uspjeha bez kojega bi osjetili veliki nedostatak uvjerenosti u svoje sposobnosti da postignu uspjeh.

Peterson i Seligman (1984) su porijeklo i razvoj atribucijskog stila djeteta objasnili učenjem od roditelja, odnosno modeliranjem. Smatraju da dijete stječe atribucijski stil od majke, kroz opservaciju ili od kauzalnih atribucija koje roditelj daje za djetetovo ponašanje, a koje mu jasno objašnjava i informira ga o tome. Primjerice, majka djetetu njegov uspjeh u vožnji bicikla objašnjava količinom uloženog truda u savladavanje potrebnih vještina, a dijete te majčine atribucije usvaja kao vlastite. To su potvrdili istraživanjem u kojem su dobili visoku povezanost između atribucijskog stila majke i djeteta, ali ne i između atribucijskog stila oca i djeteta (Haines i sur., 1999). Fincham i Cain (1986) također smatraju da djeca uče atribucijski stil usvajanjem atribucija, koje značajni drugi čine prilikom objašnjavanja djetetovog ponašanja, te su svojim istraživanjem utvrdili da je skupina roditelja, koja je neuspjeh svoje djece pripisivala nedostatku truda i sposobnosti, imala djecu koja su pokazivala obrazac naučene bespomoćnosti.

Grych i Fincham (1993) su kroz indirektne mjere, pokazatelje negativnog atribucijskog stila, kao što su viša razina zabrinutosti, osjećaja srama i bespomoćnosti, došli do zaključka da djeca koja su izložena konfliktima u obitelji sklonija pokazivati negativni atribucijski stil. Osim odnosa u obitelji, sa atribucijskim stilom djeteta je povezana količina i trajanje izloženosti djeteta negativnim obiteljskim događajima pa tako Perez-Bouchard (1993) navodi da je kod djece ovisnika veća vjerojatnost razvoja negativnog atribucijskog stila. Seligman (1990) se bavio i istraživanjem povezanosti ekonomske i financijske krize sa atribucijskim stilovima te je dobio da su osobe koje su bile izložene kroničnom ekonomskom stresu razvili stabilniji, globalniji atribucijski stil za negativne događaje te su vjerovali da su negativni događaji neizbježni i vrlo vjerojatni i u budućnosti.

Istraživanja važnosti roditeljskih stilova i povezanosti s načinom atribuiranja uspjeha i neuspjeha starijih adolescenata i studenata također ukazuju na važnu ulogu roditelja i roditeljskih stilova. Aunola, Ståhl i Nurmi (2000) su u svome istraživanju ustanovili da su stariji adolescenti, čiji su roditelji pokazivali permisivni roditeljski stil, češće atribuirali svoj uspjeh internalnim uzrocima, a neuspjeh eksternalnim uzrocima. Objasnili su te nalaze važnom ulogom roditeljske responsivnosti i posvećivanju pažnje djetetu, podržavajućem i pozitivnom feedbacku te iskazivanju pozitivnih stavova prema njemu. Kaisa, Hakan i Jari-erik (2000) su proučavali roditeljske stilove i njihovu povezanost sa akademskim uspjehom adolescenata te došli do zaključka da adolescenti iz autoritativnih obitelji primjenjuju adaptivne akademske strategije koje se mogu okarakterizirati manjim očekivanjima neuspjeha, manjom zastupljenošću nevažnih

aktivnosti prilikom rada na zadatku, manjom pasivnošću te pozitivnim atribucijskim stilom koji smatraju samopoticajnim. Suprotno tome, adolescenti iz zanemarujućih obitelji primjenjivali su neodgovarajuće akademske strategije koje su uključivale mnogo aktivnosti nevažnih za zadatak, očekivanje neuspjeha, veću pasivnost te negativniji atribucijski stil (Kordi, 2010). Strage (1998) je svojim istraživanjem ustanovio da studenti čiji roditelji pokazuju autoritativni stil percipiraju veći osjećaj kontrole nad svojim akademskim postignućem, dok su studenti autoritarnih roditelja procjenjivali svoj uspjeh manje kontrolabilnim. Također se pokazalo da osobe odgojene autoritativnim roditeljskim stilom imaju veću razinu samopoštovanja, unutarnji lokus kontrole, veću potrebu za postignućem, veći osjećaj vlastite kompetetnosti, za razliku od onih čiji su roditelji imali drugačiji roditeljski stil (Akinsola, 2011).

Nešto manje istraživanja se bavilo ispitivanjem zasebnih učinaka majčinog i očevog roditeljskog stila i odgoja na djetetov razvoj, psihološku prilagodbu i način atribuiranja. Fletcher i sur. (2008; prema Alizabeth i sur., 2011) navode da je majčin autoritativni roditeljski stil povezan s manje internaliziranih problema kod djece, dok Williams i sur. (2009; prema Alizabeth i sur., 2011) navode da je očev autoritativni roditeljski stil povezan s više internaliziranih problema kod djece. Autoritarni roditeljski stil oca i majke se pokazao povezanim sa eksternaliziranim problemima i delinkventnim ponašanjem kod djece, kao i majčin permissivni roditeljski stil (Brar, 2003; Somner, 2007; Wu, 2009; prema Alizabeth i sur., 2011). Keshavartz (2012) je prilikom istraživanja roditeljskih stilova i lokusa kontrole dobio rezultate koji su pokazali značajnu povezanost percipiranog očevog autoritativnog stila sa internalnim lokusom kontrole starijih adolescenata. Kod mlađih adolescenata percipirana kontrola od strane majke se pokazala kao značajan prediktor stabilnosti uzroka uspjeha (Sorić i Vulić-Prtočić, 2006). Istraživanja Crandallove (1973; prema Lefcourt, 1976) ukazuju pak na pozitivnu povezanost majčine hladnoće i kritike s internalnim lokusom kontrole djeteta u adolescenciji. Ona smatra da su toplina i zaštitničko ponašanje neophodni za preuzimanje osobne odgovornosti u djetinjstvu, ali ako predugo traju mogu dovesti do toga da se osobe u odrasloj dobi previše oslanjaju na roditelje te ne preuzimaju odgovornost za svoj uspjeh i neuspjeh.

Prema tome, nalazi mnogih istraživanja ukazuju na važnu ulogu roditelja u atribucijama uspjeha i neuspjeha kod adolescenata i studenata, a također se ukazuje i na važnost ispitivanja odvojenih doprinosa majke i oca kod objašnjavanja uspjeha i neuspjeha studenata.

Cilj istraživanja

Istraživanjem se želi ispitati odnos kvalitete roditeljskih interakcija i atribucija uspjeha i neuspjeha kod studenata.

PROBLEM I HIPOTEZE

Problem

Utvrđiti predviđaju li prihvaćanje i odbacivanje roditelja stabilnost, internalnost, globalnost i kontrolabilnost uzroka uspjeha i neuspjeha kod studenata.

Hipoteze

H1 Puno prihvaćanja i malo odbacivanja od strane roditelja pridonose internalnijim, stabilnijim, kontrolabilnijim i globalnijim atribucijama uspjeha kod studenata.

H2 Neprihvaćanje i odbacivanje od strane roditelja pridonose internalnijim, stabilnijim, manje kontrolabilnim i globalnijim atribucijama neuspjeha kod studenata.

METODA

Sudionici

Istraživanje je provedeno na uzorku od 306 studenata Učiteljskog fakulteta u Osijeku, dislociranog studija u Slavonskom Brodu te Strojarskog fakulteta u Slavonskom Brodu. U istraživanju je došlo do osipanja sudionika. Neki studenti nisu htjeli sudjelovati jer nisu željeli dijeliti informacije o obitelji, dok su neki odustajali tijekom istraživanja, bilo iz dosade ili odbijanja dijeljenja osobnih informacija. Iz navedenih razloga, a također i zbog toga što neki

sudionici nisu imali oba roditelja, uzorak na kojem je obrada rezultata napravljena je manji od uzorka na kojem je istraživanje provedeno. U daljnju obradu uključeni rezultati 264 studenta, od toga 138 muškog spola (52,27%) i 126 ženskog spola (47,73%). Uzorak je sadržavao 161 studenta Strojarskog fakulteta (60,98%) te 103 studenta Učiteljskog fakulteta (39,02%), raspona dobi od 18 do 28 godina s prosječnom dobi od 19,82 (SD=1,35).

Instrumenti

Skala za mjerenje atribucijskih dimenzija (4-ADS;4-Attributional Dimensions Scale; Benson, 2001) je skala za procjenu kauzalnih atribucija koju je Sorić (2006) prilagodila za mjerenje studentskih kauzalnih atribucija uspjeha i neuspjeha, a koristi metodu direktnog procjenjivanja uzroka. Od sudionika se traži da u realnoj, specifičnoj situaciji navedu glavni uzrok nekog događaja te da ga procijene na četiri kauzalne dimenzije: internalno-eksternalno, stabilno-nestabilno, globalno-specifično, kontrolabilno-nekontrolabilno. Sudionici na skali od pet brojevanih stupnjeva procjenjuju koliko se koja tvrdnja odnosi na uzrok uspjeha i neuspjeha koji su naveli (od 1-u potpunosti netočno do 5-u potpunosti točno). Benson (2001) je u istraživanju metoda mjerenja atribucijskih dimenzija dobio da se raspon koeficijenata pouzdanosti kreće od ,42 do ,77 za sve četiri atribucijske dimenzije. Sorić (2006) je u svome istraživanju utvrdila da su Cronbach alpha koeficijenti unutarnje pouzdanosti subskala bili: kontrolabilnost ,64, stabilnost ,69 i internalnost ,66. Kurtović i Marčinko (2011) u svome radu navode da su koeficijenti pouzdanosti za stabilnost negativnih događaja ,66, internalnost negativnih događaja ,73 te globalnost negativnih događaja ,71. Također su dobile da je koeficijent pouzdanosti za stabilnost pozitivnih događaja ,64, za internalnost pozitivnih događaja ,74 te za globalnost pozitivnih događaja ,75. Provjerom pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije (Cronbach alpha) za pojedine subskale primijenjene na uzorku studenata u ovome istraživanju dobiveni su sljedeći koeficijenti za atribucije uspjeha: za internalnost $\alpha=,75$, za kontrolabilnost $\alpha=,71$, za globalnost $\alpha=,70$, za stabilnost $\alpha=,82$, dok su koeficijenti pouzdanosti subskala za atribucije neuspjeha $\alpha=,78$ za subskalu internalnost, $\alpha=,82$ za kontrolabilnost, $\alpha=,45$ za globalnost te $\alpha=,60$ za stabilnost. Dobiveni pokazatelji govore da sve korištene subskale imaju visoku i zadovoljavajuću pouzdanost, osim subskale globalnost za procjenu neuspjeha, a i pouzdanost subskale stabilnosti neuspjeha je nešto niža od zadovoljavajuće razine pouzdanosti.

Skala kvalitete obiteljskih interakcija; KOB (Vulić-Prtočić, 1999) mjeri interakcije djeteta i roditelja na dvije dimenzije opisane kao prihvaćanje (emocionalna toplina, intimnost) i odbacivanje (kontrola, emocionalno zanemarivanje) konceptualizirane u skladu s teorijom roditeljskog prihvaćanja i zanemarivanja (PART- parental acceptance-rejection theory) Ronalda Rohnera (Rohner, 1999; prema Vulić-Prtočić, 2002). Skala KOB se sastoji od 55 čestica: 22 čestice opisuju odnos djeteta s majkom, 22 opisuju odnos djeteta s ocem i 11 čestica se odnosi na opću atmosferu u obitelji. Skala se sastoji od 5 subskala: Zadovoljstvo vlastitom obitelji, Prihvaćanje od strane majke, Prihvaćanje od strane oca, Odbacivanje od strane majke i Odbacivanje od strane oca. Sudionici na skali od pet stupnjeva (od 1=uopće ne do 5=da, u potpunosti) procjenjuju koliko se pojedina tvrdnja odnosi na njihov odnos s majkom, ocem ili obitelji kao cjelinom. Ukupan rezultat utvrđuje se za svaku subskalu posebno tako da se rezultati jednostavno sumiraju, pri čemu veći rezultat na skali Prihvaćanje znači veću povezanost s roditeljem, povjerenje i bliskost, a veći rezultat na skali Odbacivanje znači da osoba doživljava više grubosti, kažnjavanja i zanemarivanja od strane pojedinog roditelja. Subskala Zadovoljstvo obitelji ispituje kako se osoba osjeća u svojoj obitelji i njeno zadovoljstvo obiteljskom životom. Za svih pet skala utvrđena je visoka unutrašnja pouzdanost; Cronbach α se kreće u rasponu od ,85 do ,89. U provedenom istraživanju provjera pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije za roditeljske dimenzije je pokazala da je za prihvaćanje od strane majke α = ,87, za odbacivanje od strane majke α = ,85, za prihvaćanje od strane oca α = ,92 te za odbacivanje od strane oca α = ,86. Iz daljnje statističke obrade izostavljena je subskala Zadovoljstvo vlastitom obitelji, a korištene su subskale Prihvaćanja i Odbacivanja majke i oca, budući su provjeravani i odvojeni roditeljski doprinosi atribucijama uspjeha i neuspjeha.

Postupak

Istraživanje odnosa kvalitete obiteljskih interakcija i atribucija uspjeha i neuspjeha provedeno je grupno, nakon predavanja ili u razmacima između predavanja. Sudionicima je usmeno dana uputa za ispunjavanje upitnika, predstavljena svrha i cilj istraživanja. Također je objašnjeno da je sudjelovanje u istraživanju anonimno, da se provodi u svrhu izrade diplomskog rada te je zatražena suglasnost za sudjelovanje u istraživanju. Davanje upute i ispunjavanje upitnika je trajalo otprilike 30 minuta.

REZULTATI

Početni korak u statističkoj obradi prikupljenih podataka je bio analiza deskriptivne statistike za pojedine subskale, a rezultati su prikazani u Tablicama 1, 2 i 3.

Tablica 1. Rezultati deskriptivne analize četiri atribucijske dimenzije (internalnost, kontrolabilnost, globalnost i stabilnost) za procjenu uspjeha

	M	SD	Minimum	Maksimum	Koeficijent zaobljenosti	Koeficijent spljoštenosti
Internalnost	15,37	3,946	4	20	-,97	,37
Kontrolabilnost	15,55	3,699	4	20	-,87	,55
Globalnost	13,08	3,869	4	20	-,26	-,47
Stabilnost	13,34	4,323	4	20	-,14	-1,1

Tablica 2. Rezultati deskriptivne analize četiri atribucijske dimenzije (internalnost, kontrolabilnost, globalnost i stabilnost) za procjenu neuspjeha

	M	SD	Minimum	Maksimum	Koeficijent zaobljenosti	Koeficijent spljoštenosti
Internalnost	14,45	4,118	4	20	-,60	-,15
Kontrolabilnost	14,76	4,259	4	20	-,60	-,36
Globalnost	10,14	3,140	4	19	-,17	-,23
Stabilnost	9,75	3,303	4	20	-,46	,23

Tablica 3. Rezultati deskriptivne analize za subskale upitnika KOBİ (Zadovoljstvo obitelji, Prihvaćanje od strane majke, Odbacivanje od strane majke, Prihvaćanje od strane oca te Odbacivanje od strane oca)

	M	SD	Minimum	Maksimum	Koeficijent zaobljenosti	Koeficijent spljoštenosti
Zadovoljstvo obitelji	47,79	7,443	11	55	-1,98	5,31
Prihvaćanje (majka)	41,94	6,582	21	50	-,66	-,37
Odbacivanje (majka)	20,72	7,568	12	49	1,25	1,70
Prihvaćanje (otac)	38,53	9,395	10	50	-1,17	,98
Odbacivanje (otac)	20,88	8,396	12	52	1,21	1,25

Distribucije frekvencija pojedinih subskala pokazuju da je većina njih asimetrična. Primjerice, distribucije subskala internalnosti i kontrolabilnosti za uspjeh i neuspjeh te prihvaćanje od strane oca i majke, su negativno asimetrične, dok su distribucije subskala odbacivanje od strane oca i majke, pozitivno asimetrične. Prema tome, većina sudionika uzroke i uspjeha i neuspjeha pripisuju internalnijim i kontrolabilnijim uzrocima, te procjenjuju visoko prihvaćanje od strane roditelja, a dosta nisko odbacivanje od strane roditelja. Distribucije frekvencija ostalih subskala nalikuju normalnim distribucijama. Testiranje značajnosti normaliteta spomenutih distribucija Kolmogorov-Smirnov testom pokazalo je da se sve statistički značajno razlikuju od normalnih distribucija. Budući se radi o varijablama za koje se u normalnoj populaciji ne očekuje da budu zvonoliko distribuirane (kod normalne studentske populacije je za očekivati da većina uzroke uspjeha i neuspjeha procjenjuje internalnije i kontrolabilnije te da su obiteljski odnosi okarakterizirani većim prihvaćanjem i manjim odbacivanjem od strane roditelja), provjereni su još neki kriteriji normaliteta distribucija. Prema Klineu (2011), osim uvida u oblike distribucije, pokazatelji odstupanja od normalne distribucije su koeficijenti zaobljenosti i spljoštenosti. Kline za koeficijent zaobljenosti navodi da se kod normalno distribuirane krivulje kreće u vrijednostima do 3, a koeficijent spljoštenosti do 10. Koeficijenti zaobljenosti i spljoštenosti kod distribucija subskala, korištenih u ovom istraživanju, ne prelaze navedene vrijednosti, što ne sprječava korištenje parametrijskih statističkih postupaka.

Kako bi se provjerila povezanost atribucijskih dimenzija te prihvaćanja i odbacivanja od strane roditelja, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije između navedenih varijabli, a rezultati su prikazani u tablici 4 .

Tablica 4. Korelacije atribucijskih dimenzija (internalnost, kontrolabilnost, globalnost i stabilnost) uspjeha i neuspjeha te roditeljskih dimenzija (prihvaćanje i odbacivanje)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Internalnost (uspjeh)	-	,50**	,40**	,47**	,36**	,21**	-,08	-,13*	-,03	-,03	,02	-,03
2. Kontrolabilnost (uspjeh)		-	,00	,10	,23**	,35**	-,11	,19**	,06	-,17**	,17**	-,19**
3. Globalnost (uspjeh)			-	,71**	,05	-,17**	,13**	,18**	,01	-,09	-,05	,04
4. Stabilnost (uspjeh)				-	,17**	,01	-,04	,20**	,06	-,11	-,11	,07
5. Internalnost (neuspjeh)					-	,57**	,02	-,10	-,00	-,06	-,06	-,07
6. Kontrolabilnost (neuspjeh)						-	-,10	-,35**	,01	-,15*	,02	-,15*
7. Globalnost (neuspjeh)							-	,41**	-,16*	,07	-,11	,09
8. Stabilnost (neuspjeh)								-	-,06	-,01	-,13*	,03
9. Prihvaćanje (majka)									-	-,61**	,30**	-,40**
10. Odbacivanje (majka)										-	-,17**	,61**
11. Prihvaćanje (otac)											-	-,52**
12. Odbacivanje (otac)												-

* $p < ,05$; ** $p < ,01$

Rezultati iz tablice 4 pokazuju da roditeljske dimenzije nisu statistički značajno povezane sa internalnošću uspjeha i neuspjeha. Vidljivo je da su majčino i očevo odbacivanje značajno negativno, ali nisko povezani sa kontrolabilnošću uspjeha i neuspjeha (između majčinog odbacivanja i kontrolabilnosti uspjeha $r=-,17$; $p<,01$, između očovog odbacivanja i kontrolabilnosti uspjeha $r=-,19$; $p<,01$, između majčinog odbacivanja i kontrolabilnosti neuspjeha $r=-,15$; $p<,05$ te između očovog odbacivanja i kontrolabilnosti neuspjeha $r=-,15$; $p<,05$). Očevo prihvaćanje je značajno, ali nisko povezano i sa kontrolabilnošću uspjeha ($r=,17$; $p<,01$). Navedeni rezultati ukazuju na to da studenti, koji procjenjuju veće prihvaćanje od strane oca te manje odbacivanja od strane oba roditelja, uzroke svog uspjeha procjenjuju kontrolabilnijim. Osim toga, studenti, koji procjenjuju manje odbacivanja od strane oba roditelja, također uzroke svog neuspjeha procjenjuju kontrolabilnijima.

Iz korelacijske matrice je također vidljivo da je majčino prihvaćanje značajno i negativno, ali nisko povezano sa globalnošću neuspjeha ($r=-,16$; $p<,05$), što znači da što je veća razina majčina prihvaćanja, to studenti uzrok svog neuspjeha procjenjuju manje globalnim, odnosno specifičnijim.

Očevo prihvaćanje se pokazalo značajno negativno, ali nisko povezano sa stabilnošću neuspjeha ($r=-,13$; $p<,05$) tj. što studenti doživljavaju više očovog prihvaćanja to manje stabilnim procjenjuju uzrok svog neuspjeha. Svi koeficijenti korelacije između atribucijskih dimenzija uspjeha i neuspjeha te roditeljskih dimenzija su niski, iako su se navedeni pokazali statistički značajnima.

Također je vidljivo da su i neke atribucijske dimenzije međusobno značajno povezane. Između internalnosti i kontrolabilnosti se pokazala srednja, ali statistički značajna povezanost, i pri procjeni uzroka uspjeha i neuspjeha. Studenti koji uzroke uspjeha i neuspjeha procjenjuju internalnijima, ujedno ih procjenjuju i kontrolabilnijima. Značajnima su se pokazale povezanosti između dimenzija stabilnosti i globalnosti, pri čemu je u slučaju procjene uzroka uspjeha ta povezanost dosta visoka, a to znači da studenti koji svoj uspjeh procjenjuju stabilnim, ujedno ga procjenjuju i globalnijim, odnosno uzrok uspjeha vežu i sa drugim područjima svog djelovanja i u drugim vremenskim točkama. Dimenzije globalnosti i stabilnosti neuspjeha su također značajno povezane, ali je ta povezanost manja. Niske, ali značajne korelacije postoje između istih atribucijskih dimenzija za uspjeh i neuspjeh.

Značajno su povezane i roditeljske dimenzije, a visina povezanosti se kreću od niskih do srednjih. Pokazuje se pozitivna povezanost prihvaćanja oca i majke ($r = ,30$), kao i odbacivanja oca i majke ($r = ,61$) te negativna povezanost prihvaćanja i odbacivanja oba roditelja.

Kako bi se provjerilo u kojoj mjeri roditeljske dimenzije pridonose atribucijama uspjeha i neuspjeha studenata i koliki udio varijance rezultata objašnjavaju, napravljene su stupnjevite regresijske analize u kojima su kriteriji bili pojedina atribucijska dimenzija, a prediktori roditeljske dimenzije. Rezultati su prikazani u tablicama 5, 6, 7 i 8 za pojedine atribucijske dimenzije. Zbog ekonomičnosti su prikazani za uspjeh i neuspjeh zajedno.

Tablica 5. Rezultati stupnjevutih regresijskih analiza (metoda backwards) za kriterije internalnost uspjeha i internalnost neuspjeha

	Internalnost uspjeha		Internalnost neuspjeha	
	β	t	β	t
Prihvaćanje (majka)	-,08	-,948	-,01	-,085
Odbacivanje (majka)	-,07	-,697	,03	,307
Prihvaćanje (otac)	,04	,445	-,15*	-2,039
Odbacivanje (otac)	-,00	-,009	-,15*	-2,002
	$R = ,03$; $R^2 = ,00$; <i>korigirani</i> $R^2 = - ,00$; $F(1,254) = ,18$		$R = ,14$; $R^2 = ,02$; <i>korigirani</i> $R^2 = ,01$; $F(1,251) = 2,68$	

* $p < ,05$

Rezultati regresijske analize za kriterij internalnost uspjeha su pokazali da niti jedna roditeljska dimenzija nije značajan prediktor internalnosti uzroka uspjeha.

Regresijska analiza za kriterij internalnost neuspjeha je pokazala da se kao značajni negativni prediktori internalnosti neuspjeha pojavljuju prihvaćanje i odbacivanje od strane oca. Studenti koji procjenjuju višu razinu prihvaćanja od strane oca, ali i više odbacivanja, uzrok svog neuspjeha procjenjuju manje internalnim, a više eksternalnim. Odnosno manje razine očeva prihvaćanja i odbacivanja pridonose većoj internalnosti uzroka neuspjeha studenata. Prediktori uključeni u analizu koji su se pokazali značajnima objašnjavaju samo 1% varijance internalnosti neuspjeha. Korelacije internalnosti neuspjeha i očeva prihvaćanja, kao i odbacivanja su male i neznačajne, što ukazuje na mogućnost patvorenosti dobivenih rezultata.

Tablica 6. Rezultati stupnjevitih regresijskih analiza (metoda backwards) za kriterije kontrolabilnost uspjeha i kontrolabilnost neuspjeha

	Kontrolabilnost uspjeha		Kontrolabilnost neuspjeha	
	β	t	β	t
Prihvatanje (majka)	-,13	-1,566	-,09	-1,160
Odbacivanje (majka)	-,15*	-2,362	-,14*	-2,176
Prihvatanje (otac)	,16*	2,463	-,07	-,941
Odbacivanje (otac)	-,03	-,315	-,16	-1,754
	$R=,23; R^2=,05; \text{korigirani } R^2=,05; F(1,244)=6,98^{**}$		$R=,14; R^2=,02; \text{korigirani } R^2=,01; F(1,252)=4,73$	

* $p < ,05$

Rezultati regresijske analize za kriterij kontrolabilnost uspjeha su pokazali da su odbacivanje od strane majke i prihvatanje od strane oca značajni prediktori kontrolabilnosti uspjeha. Studenti, koji procjenjuju nižu razinu majčina odbacivanja i veću razinu očeva prihvatanja, uzrok svoga uspjeha procjenjuju kontrolabilnijim. Značajni prediktori objašnjavaju tek 5% varijance kontrolabilnosti uspjeha.

Regresijska analiza za kriterij kontrolabilnost neuspjeha je pokazala da je majčino odbacivanje značajan negativan prediktor kontrolabilnosti neuspjeha te objašnjava samo 1% varijance kontrolabilnosti neuspjeha. Manje odbacivanja od strane majke pridonosi većoj kontrolabilnosti neuspjeha.

Tablica 7. Rezultati stupnjevitih regresijskih analiza (metoda backwards) za kriterije globalnost uspjeha i globalnost neuspjeha

	Globalnost uspjeha		Globalnost neuspjeha	
	β	t	β	t
Prihvatanje (majka)	-,05	-,662	-,15*	-2,385
Odbacivanje (majka)	-,18*	-2,314	-,04	-,410
Prihvatanje (otac)	-,01	-,113	-,05	,672
Odbacivanje (otac)	,15	1,869	,01	,136
	$R=,15; R^2=,02; \text{korigirani } R^2=,01; F(1,252)=2,84$		$R=,15; R^2=,022; \text{korigirani } R^2=,02; F(1,250)=5,69^*$	

* $p < ,05$

Rezultati regresijske analize za kriterij globalnost uspjeha pokazuju da je majčino odbacivanje značajan negativan prediktor globalnosti uspjeha te objašnjava samo 1% varijance globalnosti uspjeha. Studenti, koji procjenjuju manje razine odbacivanja od strane majke, uzroke svoga uspjeha procjenjuju globalnijima. Povezanost majčina odbacivanja i globalnosti uspjeha se nije pokazala značajnom, a to također ukazuje na mogućnost patvorenosti dobivenih rezultata.

Regresijska analiza za kriterij globalnost neuspjeha pokazuje, da je majčino prihvatanje značajan negativan prediktor globalnosti neuspjeha te objašnjava tek 2% varijance globalnosti neuspjeha. Majčino prihvatanje pridonosi procjenama uzroka neuspjeha koje su specifičnije.

Tablica 8. Rezultati stupnjevitih regresijskih analiza (metoda backwards) za kriterije stabilnost uspjeha i stabilnost neuspjeha

	Stabilnost uspjeha		Stabilnost neuspjeha	
	β	t	β	t
Prihvatanje (majka)	,03	,334	-,05	-,580
Odbacivanje (majka)	-,24**	-3,121	-,04	-,456
Prihvatanje (otac)	-,08	-1,017	-,14*	-2,236
Odbacivanje (otac)	,22**	2,82	-,06	-,625
	<i>R</i> = ,21; <i>R</i> ² = ,04; <i>korigirani R</i> ² = ,03; <i>F</i> (1,252) = 5,54**		<i>R</i> = ,14; <i>R</i> ² = ,02; <i>korigirani R</i> ² = ,02; <i>F</i> (1,253) = 5,41*	

* $p < ,05$; ** $p < ,01$

Rezultati regresijske analize za kriterij stabilnost uspjeha pokazuju, da su majčino i očevo odbacivanje značajni prediktori stabilnosti uspjeha, pri čemu je majčino odbacivanje negativan, a očevo odbacivanje pozitivan prediktor. Manje majčina odbacivanja i više odbacivanja od strane oca pridonose stabilnijim atribucijama uspjeha. Značajni prediktori objašnjavaju samo 3% varijance stabilnosti uspjeha. Stabilnost uspjeha nije se pokazala značajno povezana s roditeljskim dimenzijama pa i u ovom slučaju postoji mogućnost patvorenosti rezultata.

Regresijska analiza za kriterij stabilnost neuspjeha je pokazala da je očevo prihvatanje značajan negativan prediktor stabilnosti neuspjeha te objašnjava tek 2% varijance stabilnosti neuspjeha. Veće razine prihvatanja od strane oca pridonose manje stabilnim procjenama uzroka neuspjeha.

RASPRAVA

Cilj provedenog istraživanja je bio provjeriti odnos kvalitete roditeljskih interakcija i atribucija uspjeha i neuspjeha kod studenata, odnosno, u kojoj mjeri roditeljsko prihvaćanje i odbacivanje pridonose studentskim atribucijama doživljenog uspjeha i neuspjeha na ispitu ili kolokviju.

Provjera interkorelacija između roditeljskih dimenzija (prihvaćanje i odbacivanje od strane oca i majke) i atribucijskih dimenzija (internalnost, kontrolabilnost, globalnost i stabilnost) uspjeha i neuspjeha pokazala je da nisu utvrđene značajne korelacije između prihvaćanja i odbacivanja od strane roditelja i internalnosti uzroka uspjeha i neuspjeha. Očekivalo se da će roditeljsko prihvaćanje i odbacivanje biti povezano sa dimenzijom internalnosti uspjeha i neuspjeha, na način da će više prihvaćanja od strane roditelja i manje odbacivanja biti povezano sa internalnim procjenama uspjeha, a manje prihvaćanja i više odbacivanja od strane roditelja sa internalnim procjenama neuspjeha. Mnoga istraživanja su pokazala da je autoritativni roditeljski stil, koji je okarakteriziran većim prihvaćanjem, emocionalnom toplinom, ali i nadzorom i kontrolom, pozitivno povezan sa internalnošću i kontrolabilnošću uzroka uspjeha, a autoritarni, permisivni i zanemarujući stilovi sa internalnošću i manjom kontrolabilnošću uzroka neuspjeha (Glasgow, 1997; Hoover-Dempsey, 2001; Heaven i sur., 2005; Almajali, 2006; Lan i sur. 2006; Fulton i Turner, 2008; Nyarko, 2011). Ispitivanje atribucijskih stilova i procjene obiteljskog utjecaja na uspjeh je pokazalo da studenti u velikoj mjeri procjenjuju obitelj važnim čimbenikom svoga akademskog uspjeha kroz razne oblike podrške i nadzora te je također dobiveno da studenti imaju tendenciju procjenjivanja uzroka uspjeha internalnim uzrocima, a neuspjeh eksternalnim uzrocima (Achoui, 2004). Objašnjenje ovih rezultata možda leži u tome da su sudionici provedenog istraživanja već mlade odrasle osobe, koje u potpunosti preuzimaju odgovornost za svoje uspjehe i neuspjehe te uzroke pronalaze u sebi, svome trudu i zalaganju, neovisno o tome kakva je trenutno kvaliteta njihova odnosa s roditeljima. Roditeljski stil i uporaba odgojnih postupaka koji potiču preuzimanje odgovornosti, kao što su pohvale kada osoba nešto dobro učini, isticanje i potkrepljivanje uloženog truda u zadatke, kao i poticanje na ispravljanje učinjene štete kada osoba nešto loše učini, potiču mladu osobu na samostalnost i preuzimanje odgovornosti za svoje postupke.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju također da su majčino i očevo odbacivanje značajno negativno povezani sa kontrolabilnošću uspjeha i neuspjeha studenata. Studenti, koji doživljavaju manje odbacivanja od strane roditelja, procjenjuju kontrolabilnijima uzroke svog uspjeha i neuspjeha. Roditelji koji koriste odgojne postupke koji potiču djetetovu autonomiju, kao što su davanje mogućnosti odlučivanja i pravo izbora, poticanje ispravljanja učinjenih pogrešaka, poticanje i ohrabivanje ustrajanja u zadacima potrebnim za ostvarenje željenog cilja, razvijaju kod djeteta osjećaj kontrole nad svojom okolinom i svojim ponašanjem. Moglo bi se reći da je za doživljaj kontrole nad uspjehom i neuspjehom važno da se pojedinac ne osjeća odbačeno od strane roditelja. Očevo prihvaćanje, ali ne i majčino, se također pokazalo značajno povezano sa kontrolabilnošću uspjeha. Studenti, koji doživljavaju više razine prihvaćanja od strane oca, procjenjuju o većoj kontrolabilnosti uzroka svoga uspjeha. Možda očevi odgojni postupci igraju nešto veću ulogu u razvoju osjećaja kontrole kod djeteta putem njege i brige, kao i putem kontrole i nadzora. Osim toga, živimo u patrijarhalnom društvu gdje je otac glava obitelji koji upravlja njome i drži je pod kontrolom te djeca mogu i putem modeliranja stjecati takve obrasce ponašanja, a samim time i doživljaj osjećaja kontrole kroz preuzimanje odgovornosti.

Roditeljske dimenzije prihvaćanja i odbacivanja se nisu pokazale značajno povezane sa globalnošću i stabilnošću uzroka uspjeha, ali je majčino prihvaćanje značajno negativno povezano sa globalnošću neuspjeha, kao i očevo prihvaćanje sa stabilnošću neuspjeha. Studenti, koji doživljavaju više prihvaćanja od strane majke, procjenjuju o manje globalnim uzrocima svoga neuspjeha. Također, studenti, koji doživljavaju više prihvaćanja od strane oca, procjenjuju manje stabilnim uzroke svoga neuspjeha.

Majčino prihvaćanje i ohrabrivanje, čak i kada dijete doživi neuspjeh, je vjerojatno povezano sa doživljavanjem neuspjeha kao nečega usko vezanoga za određenu situaciju, koja se ne odnosi na ostala područja djelovanja. Majčine informacije o tome da je u redu nekada doživjeti neuspjeh, poticanje na ulaganje većeg truda u zadatke na kojima se doživi neuspjeh i sl., ne ugrožavaju pojedinčev osjećaj kompetentnosti i njegovo samopoštovanje, što pridonosi pozitivnijim i prilagođenijim atribucijama neuspjeha. Odgojne poruke koje otac šalje djetetu putem prihvaćanja, pružanja podrške, pokazivanje emocionalne topline i ohrabrivanje u zahtjevnim situacijama, igra važnu ulogu u djetetovim budućim očekivanjima neuspjeha. Što je kvalitetnija očeva podrška, to je manja vjerojatnost da će student u budućnosti očekivati ponovljeni neuspjeh.

Rezultati pokazuju i da su atribucijske dimenzije međusobno značajno povezane. Postoji pozitivna i značajna povezanost srednje visine između internalnosti uspjeha i neuspjeha, što

znači da studenti slično procjenjuju svoj uspjeh i neuspjeh. Također postoji značajna pozitivna povezanost između kontrolabilnosti uspjeha i neuspjeha, što znači da studenti koji uzroke uspjeha procjenjuju kontrolabilnima, ujedno i uzroke neuspjeha procjenjuju kontrolabilnima. Ukoliko studenti za uzroke uspjeha na ispitu ili kolokviju navode učenje, trud, upornost, a kao uzroke neuspjeha manjak učenja, nedovoljnu pripremu i sl., znači da su atribucije internalne i podložne kontroli pojedinca, što bi moglo objasniti sličnost atribucija uzroka uspjeha i neuspjeha.

Povezanosti stabilnosti uspjeha i stabilnosti neuspjeha te globalnosti uspjeha i globalnosti neuspjeha su također značajne, ali su te povezanosti manje, nego u slučaju dimenzija internalnosti i kontrolabilnosti. Uzroci uspjeha i neuspjeha koji se procjenjuju stabilnijima, ujedno se procjenjuju i globalnijima. Ovi nalazi idu u prilog pretpostavci da osobe razvijaju određeni način atribuiranja različitih događaja, koji ovisno o smjeru, može imati zaštitne ili rizične učinke.

Osim povezanosti roditeljskih dimenzija i atribucijskih dimenzija uzroka uspjeha i neuspjeha, provjereni su i doprinosi roditeljskog prihvaćanja i odbacivanja atribucijama uzroka uspjeha i neuspjeha. Na temelju dobivenih rezultata može se reći da su hipoteze istraživanja samo djelomično potvrđene. Prva hipoteza je pretpostavljala da puno prihvaćanja i malo odbacivanja od strane roditelja pridonosi atribucijama uspjeha koje su internalnije, kontrolabilnije, globalnije i stabilnije. Što se tiče internalnosti uzroka uspjeha, niti jedna roditeljska dimenzija nije imala značajne učinke. Pokazalo se da majčino prihvaćanje i neodbacivanje pridonose atribucijama uspjeha koje su kontrolabilnije, globalnije i stabilnije. Očevo prihvaćanje i neodbacivanje pridonose atribucijama uspjeha koje su kontrolabilne i manje stabilne.

Druga hipoteza istraživanja pretpostavljala je da neprihvaćanje i odbacivanje od strane roditelja pridonosi atribucijama neuspjeha koje su internalnije, stabilnije, manje kontrolabilne i globalnije. Utvrđeno je da majčino neprihvaćanje i odbacivanje pridonosi atribucijama neuspjeha koje su manje kontrolabilne i globalnije. Očevo prihvaćanje i odbacivanje pridonose eksternalnijim atribucijama neuspjeha, a očevo prihvaćanje također pridonosi i nestabilnijim atribucijama neuspjeha.

Prema tome, rezultati ukazuju na važnost majčine uloge u doživljaju uspjeha i neuspjeha studenata. Majčina toplina i prihvaćanje, poticanje i ohrabivanje djeteta u ostvarenju svojih ciljeva, šalje poruku studentu o njegovoj mogućnosti djelovanja na ishode svojih aktivnosti, kao i o općem osjećaju sposobnosti postizanja uspjeha u raznim situacijama, osjećaju dosljednosti

između aktivnosti koje poduzima, primjerice zalaganja i vježbanja za neki ispit, i posljedica tih aktivnosti, odnosno postizanja uspjeha. Majčina podrška i nekritiziranje potiču razvoj osjećaja vlastite vrijednosti te se i u slučaju doživljaja neuspjeha, taj neuspjeh ne doživljava kao nešto na što pojedinac ne može utjecati.

Očevo prihvaćanje se pokazalo značajnim prediktorom eksternalnosti neuspjeha i kontrolabilnosti uspjeha, a očevo odbacivanje značajnim prediktorom eksternalnosti neuspjeha i stabilnosti uspjeha, što stavlja naglasak na važnost očeve figure i njegovih odgojnih postupaka u razvoju osjećaja kontrole kod djeteta. Rezultati ukazuju na to da optimalni očevi odgojni postupci, odnosno ravnoteža između topline i kontrole, putem adekvatnog zadovoljenja studentovih emocionalnih potreba, kao i postavljanja jasnih granica i zahtjeva, potiču samostalnost i preuzimanje odgovornosti za svoj akademski uspjeh i neuspjeh. Rezultati kojima je utvrđeno da su i očevo prihvaćanje i odbacivanje negativni prediktori internalnosti neuspjeha ukazuju na mogućnost da očeva indiferentnost, odnosno neprihvatanje, a također i neodbacivanje, nepovoljno djeluju na preuzimanje odgovornosti i osjećaj vlastite kontrole.

Valja napomenuti i to da su se neki prediktori pokazali značajnima iako njihova korelacija s atribucijskim dimenzijama nije značajna (primjerice, povezanost prihvaćanja i odbacivanja oca sa internalnošću uzroka neuspjeha, odbacivanja majke sa globalnošću i stabilnošću uspjeha te očeva odbacivanja sa stabilnošću uspjeha). To ukazuje na mogućnost spurioziteta, odnosno patvorenosti dobivenih rezultata budući postoji mogućnost da su ispitivane varijable u odnosu sa nekim drugim varijablama koje nisu provjeravane u ovome istraživanju.

Istraživanja koja su se bavila proučavanjem odnosa roditeljskih stilova i atribucijskih stilova djeteta konzistentno ukazuju na značajnu povezanost autoritativnog stila sa razvojem pozitivnog atribucijskog stila kod djeteta, učenika ili studenta (Almajali, 2006; Masche, 2008). Istraživači navode da obiteljska atmosfera puna emocionalne topline, razumijevanja, otvorene komunikacije, zaštite, brige i prihvaćanja te jasno određivanje zahtjeva koje se postavljaju djetetu dovode do razvoja osjećaja odgovornosti i nezavisnosti kod djeteta koje je ključno za doživljaj kontrole nad svojom okolinom te razvoj unutarnjeg lokusa kontrole. Pokazalo se da djeca roditelja autoritativnog stila procjenjuju svoj uspjeh internalnijim, imaju veći osjećaj kontrole nad svojom okolinom, koji doživljavaju kroz različite životne situacije. Djeca roditelja autoritarnog stila, koja su poslušna, podređena strogim zapovijedima bez povratne informacije imaju osjećaj manjka kontrole nad svojom okolinom te pokazuju manjak odgovornosti u obavljanju obaveza (Almajali, 2006). U ovom istraživanju roditeljske dimenzije se nisu pokazale povezane sa internalnošću uspjeha kod studenata, što se može objasniti time da je istraživanje

provedeno na studentima, koji su stariji adolescenti, odnosno već mlade odrasle osobe od kojih je većina neovisna. Neki autori smatraju da su emocionalna toplina i zaštitničko ponašanje neophodne za preuzimanje osobne odgovornosti u djetinjstvu, dok u odrasloj dobi previše prihvaćanja i odobravanja može ići na štetu razvoja neovisnosti i preuzimanja odgovornosti vjerojatno zbog toga što se osoba previše oslanja na roditelje (Lefcourt, 1976). Neka istraživanja su ukazala i na to da roditeljska toplina i kontrola osim što pridonose internalnijim, kontrolabilnijim atribucijama također pridonose i budućem očekivanjima o ishodima svoga učinka, odnosno budućem očekivanju uspjeha, dok očekivanjima neuspjeha još pridonose i prijašnja iskustva neuspjeha koja mogu pogodovati razvoju negativnog atribucijskog stila (Camgoz i Tektas, 2008). Autori nešto manje izvještavaju o rezultatima ostalih atribucijskih dimenzija, ali općenito uglavnom spominju povezanost nekvalitetnih roditeljskih stilova i loših odgojnih postupaka sa pesimističnim atribucijskim stilom kod djeteta, a takav atribucijski stil sa lošom psihološkom prilagodbom i drugim poteškoćama (Heaven i sur., 2005).

Općenito se može reći da rezultati ovog istraživanja pokazuju da roditeljsko prihvaćanje i neodbacivanje pridonose internalnim, kontrolabilnim, globalnim i stabilnim atribucijama uspjeha te eksternalnim, kontrolabilnim, specifičnim i nestabilnim atribucijama neuspjeha, iako su ti doprinosi jako mali. Međutim, pokazale su se i neke razlike u doprinosima majčinih i očevih roditeljskih dimenzija u objašnjenju atribucija uspjeha i neuspjeha koje su već spomenute, a važno ih je istaknuti jer ukazuju na odvojeni doprinos očeva i majčina roditeljskog stila u objašnjavanju uspjeha i neuspjeha kod studenata. Primjerice, očev doprinos se pokazao važnim u procjeni kontrolabilnosti i stabilnosti uspjeha, dok je majčin doprinos važniji u procjeni kontrolabilnosti uzroka uspjeha i neuspjeha te globalnosti uspjeha i neuspjeha. Majčina toplina i prihvaćanje potiču stvaranje osjećaja kontrole i kompetentnosti za ostvarenje ciljeva na raznim životnim područjima, koji potiču pozitivno atribuiranje i uspjeha i neuspjeha. Očeva toplina i kontrola važniju ulogu vjerojatno imaju u doživljaju i preuzimanju kontrole te osjećajem stabilnosti postignutog uspjeha i budućeg očekivanja uspjeha.

Sorić (2002) je u svome istraživanju dobila da je majčino prihvaćanje važno za atribuiranje uspjeha kontrolabilnim i internalnim uzrocima. Emocionalna toplina i prihvaćanje pridonose i stabilnosti uspjeha, dok su djeca kontrolirajućih roditelja sklonija uspjeh pripisivati nekontrolabilnim, eksternalnim i nestabilnim uzrocima. Navodi i da se kontrola majke pokazala značajnim negativnim prediktorom stabilnosti uspjeha. Fulton i Turner (2008) smatraju da je majčina kontrola i nadzor značajna za razvoj pozitivnog atribucijskog stila kod djevojaka, dok su toplina i prihvaćanje oba roditelja važni za razvoj pozitivnog atribucijskog stila kod dječaka.

Također valja napomenuti da su sve dobivene korelacije između roditeljskih dimenzija i atribucijskih subskala niske te da značajni prediktori objašnjavaju mali postotak varijance pojedinih atribucijskih dimenzija. To ukazuje na mogućnost da u odrasloj dobi slabi povezanost roditeljskog stila sa atribucijskim stilovima djeteta, a također i na mogućnost postojanja drugih čimbenika koji utječu na atribucijske procese ili su s njima povezani, a nisu obuhvaćeni ovim istraživanjem. Postoje neke druge varijable koje mogu biti povezane sa atribucijama ili mogu posredovati u atribucijskom procesu ili odnosu između roditeljskih dimenzija i atribucija uspjeha i neuspjeha. Neki istraživači navode da je samopoštovanje medijator između roditeljskog stila i lokusa kontrole, te da druge varijable kao što su prijašnji doživljeni uspjeh ili neuspjeh, doživljaj samoefikasnosti mogu posredovati u tim odnosima. Spominje i da je atribuiranje uspjeha povezano sa osjećajem kompetencije, sigurnosti, a osjećaj ponosa sa internalnim atribucijama (Wiener i sur., 1971; prema Glasgow, 1997). Osim toga, i neki drugi odnosi imaju učinka na atribucije pojedinca. Neki autori ističu važnu ulogu odnosa s vršnjacima i nastavnicima u razvoju atribucijskog stila. Tvrde da konzistentna negativna iskustva u interpersonalnim odnosima (loši odnosi s roditeljima, odbacivanje od strane vršnjaka i negativne povratne informacije od nastavnika) povećavaju vjerojatnost razvoja negativnog atribucijskog stila (Haines i sur., 1999). Eisner (1995) je isticao da povjerenje u bliskim vezama potiče razvoj pozitivnog atribucijskog stila, dok nepovjerenje u interpersonalnim odnosima potiče razvoj negativnog atribucijskog stila, što je potvrdio istraživanjem u kojem je dobio da su niže razine povjerenja u blisku osobu predviđale negativniji atribucijski stil kod studenata.

Nadalje, istraživanje je provedeno na studentskoj populaciji, a među njima većina vjerojatno više ne živi s roditeljima, neki su došli studirati u drugi grad, a neki već imaju svoje obitelji pa sve to pridonosi odvojenosti od roditelja. Međutim, istraživanja često ističu važnost roditeljske topline i kontrole na razvoj osjećaja kontrole nad ishodom svoga ponašanja i mogućnosti utjecaja na promjenu ishoda tih ponašanja (Rekart, 2007; Kordi, 2010) što ostaje izraženo i u odrasloj dobi, a pokazalo se značajno i u ovom istraživanju. Metaanaliza 43 istraživanja ukazuje na to da je otprilike 26% varijabiliteta u dječjoj psihološkoj prilagodbi objašnjeno percipiranim roditeljskim prihvaćanjem i neodbacivanjem, a 21% kod odraslih osoba. Autori te podatke objašnjavaju time da je odnos psihološke prilagodbe i doživljenog prihvaćanja od strane roditelja snažniji u djetinjstvu, nego u odrasloj dobi jer su djeca još uvijek pod direktnim utjecajem roditelja (Rohner, 1999; prema Rohner i sur., 2012). Slično objašnjenje bi moglo obrazložiti i male doprinose majčina i očeva prihvaćanja i odbacivanja atribucijama uspjeha i neuspjeha studenata ispitivanome u ovome istraživanju. U studentskoj dobi roditeljski

utjecaj je manji, ali i dalje važan u objašnjenju uspjeha i neuspjeha, na što i sami rezultati istraživanja ukazuju.

Nedostaci istraživanja

Postoji nekoliko ograničenja provedenog istraživanja, a to su homogenost uzorka; istraživanje je provedeno na studentskoj populaciji dva fakulteta, te se time smanjuje mogućnost generalizacije. S druge strane, postoji mogućnost da postoje i neke individualne razlike između studenata Strojarskog i Učiteljskog fakulteta te da se radi o dva subuzorka unutar uzorka studenata. U istraživanju su korištene mjere samoprocjene koje također imaju nekih svojih nedostataka, kao što su subjektivnost, pitanje iskrenosti sudionika, davanje socijalno poželjnih odgovora i sl. Također, čestice Skale kvalitete roditeljskih interakcija možda nisu primjerene za sudionike mlade odrasle dobi. Osim toga, sama korelacijska priroda istraživanja ne pruža nikakvu mogućnost kauzalnog zaključivanja o odnosu između varijabli korištenih u istraživanju. Važno je istaknuti i to da su sve dobivene korelacije između roditeljskih i atribucijskih dimenzija niske, čak i one koje su se pokazale značajnima te da roditeljski doprinosi objašnjavaju mali postotak varijance atribucija uspjeha i neuspjeha. Naglašeno je i da u istraživanju nisu uključene neke varijable koje također mogu utjecati ili biti povezane sa atribucijama uspjeha i neuspjeha pa bi se obuhvaćanjem više varijabli u daljnjim istraživanjima došlo do bogatijih i kvalitetnijih podataka.

ZAKLJUČAK

U provedenom istraživanju ispitivao se odnos kvalitete obiteljskih interakcija i atribucija uspjeha i neuspjeha studenata. Hipoteze su djelomično potvrđene.

Ukratko, roditeljsko prihvaćanje i neodbacivanje pridonose atribucijama uspjeha koje su kontrolabilnije, globalnije i stabilnije. Roditeljsko neprihvaćanje i odbacivanje pridonose atribucijama neuspjeha koje su eksternalnije, manje kontrolabilne, stabilnije i globalnije.

Pokazalo se da majčino prihvaćanje i neodbacivanje pridonose atribucijama uspjeha koje su kontrolabilnije, globalnije i stabilnije. Očevo prihvaćanje i neodbacivanje pridonose atribucijama uspjeha koje su kontrolabilnije i manje stabilne.

Utvrđeno je i da majčino neprihvaćanje i odbacivanje pridonosi atribucijama neuspjeha koje su manje kontrolabilne i globalnije. Očevo neprihvaćanje i odbacivanje pridonose atribucijama neuspjeha koje su internalnije i stabilnije.

LITERATURA

- Alizabeh, S., Talib, A., Abdullah, M. i Mausor, M. (2011). Relationship between parenting style and children behaviour problems. *Asian social science*, 12, 195-201
- Achouni, M., Dwairy, M. i Al-Ali, M. (2006). Parenting style and adolescents' mental health. *Arab journal of children*, 7, 27, 35-56
- Akinsola, E.F. (2011). Relationship between parenting style, family type, personality dispositions and academic achievement of young people in Nigeria. *Ife Psychologia*, 19, 246-267
- Almajali, H.K.S. (2006). The relationship of family upbringing style with locus of control of preparation school learners in Jordan. *European scientific journal*, 8, 13,126-142
- Aunola, K., Stattin, H. i Nurmi, J.E. (2000). Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *Journal of adolescence*, 23, 205-222
- Benson, M. J. (2001). Attributional measurement techniques: Classification and comparison of approaches for measuring causal dimensions. *The Journal of Social Psychology*, 129(3), 307-323
- Bucks, F. i Van Wel, F. (2008). Parental bond and life course transitions from adolescence to young adulthood. *Adolescence* 43, 71-88
- Camgoz, S.M. i Tektas,O.O. (2008). Academic attributional style, self-efficacy and gender: A cross cultural comparison. *Social behavior and personality*, 36, 97-114
- Cummings, E. M., Davies, P.T. i Campbell, S.B. (2000). Developmental Psychopathology and Family Process. *Theory, Research and Clinical Implications*. New York, London: The Guilford Press.
- Fulton, E. i Turner, L.A. (2008). Students' academic motivation:relations with parental warmth, autonomy granting and supervision. *Educational psychology* 28, 5, 521-534
- Gibb, B.E., Zhu, L., Alloy, L.B. i Abramson, L.Y. (2002). Attributional styles and academic achievement in university students: A longitudinal investigation. *Cognitive therapy and research*, 26,3, 309-315
- Glassgow, K.L., Dornbusch, S.M., Troyer, L., Steinberg, L. i Ritter, P.L.(1997). Parenting style, adolescents' attributions and educational outcomes in nine heterogeneous highschoools. *Child development*, 68, 507-529
- Haines, B.A., Metalsky, G.I., Cardamore, A.L. i Joiner, T. (1999). *Interpersonal and cognitive pathways into the origins of attributional style:developmental perspective*. U: Joiner, T. i

- Cayne, J.C (Eds). Recent advances in interpersonal approaches to depression. APA press, 65-93
- Heaven, P.C.L. i sur. (2005). Adolescent peer crowd self-identification, attributional style and perceptions of parenting. *Journal of community and applied social psychology* 15, 313-318
- Hoover-Dempsey, K.V. i sur. (2001). Parental involvement in homework. *Educational psychologist*, 36, 3, 195-209
- Kamenov, Ž. (1991). Neke determinante atribucije uspjeha i neuspjeha srednjoškolaca. Magistarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet
- Keshavartz, S. i Baharudin, R. (2012). The moderating role of gender on the relationship between perceived paternal parenting style, locus of control and self-efficacy. *Social and behavioural sciences*, 32, 63-68
- Kline, R.B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford Press
- Kordi, A. (2010). Parenting attitude and style and its effect on children's school achievements. *International journal of psychological studies*, 2, 217-222
- Kurtović, A. i Marčinko, I. (2011). Spolne razlike u atribucijama pozitivnih i negativnih događaja te depresivnim simptomima. *Psihologijske teme* 1, 1-25
- Lefcourt, H.M. (1976). *Locus of control: Current trends in theory and research*. Halsted Press Division John Wiley & Sons, Inc., New York
- Macuka, I. (2007). Skala percepcije roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 10, 179-199
- Masche, J.G. (2008). Reciprocal influences between developmental transitions and parent-child relationships in young adulthood. *International journal of behavioural development* 32, 401-411
- Nyarko, K. (2011). The influence of authoritative parenting style on adolescents' academic achievement. *American journal of social and management sciences* 2, 3, 278-282
- Perry, R.P., Daniels, L.M. i Haynes, T.L. (2008). Attributional thinking about failure in new achievement setting. *Journal of psychology of education*, 23, 459-475
- Quazi, T. (2009). Parenting style, locus of control and self-efficacy: A correlational study. *Evista costarricense de psicologia*, 28, 41-42
- Rekart, K.N., Mineka, S., Zinbarg, R.E. i Griffith, J.W. (2007). Perceived family environment and symptoms of emotional disorders: The role of perceived control, attributional style and attachment. *Cogn Ther Res*, 31, 419-436
- Rohner, R., Khaleque, A. i Cournoyer, D.E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence and implications. University of Connecticut

- Sorić, I. i Vulić-Prtočić, A. (2006). Percepcija roditeljskoga ponašanja, školska samoefikasnost i kauzalne atribucije u kontekstu samoregulacije učenja. *Društvena istraživanja Zagreb*, 4-5, 773-797
- Strage, A.(1998). Family context variables and development of self-regulation in college students. *Journal of adolescence* 33,17-31
- Struthers, C.W., Weiner, B. i Allred, K. (1998). Effects of causal attributions on personnel decisions: A social motivation perspective. *Basic and Applied Social Psychology*, 2, 155-166
- Sweeton, J. i Deerrose, B. (2010). Causal attributions: A review of the past and directions for the future. *The new school psychology bulletin*, 7, 31-41
- Vulić-Prtočić, A. (2002).Obiteljske interakcije i psihopatološki simptomi u djece i adolescenata. *Suvremena psihopatologija* 5, 1, 31-51
- Yee, P.L., Pierce, R., Ptacek, J.T. i Modzelesky, J. (2003). Learned helplessness attributional style and examination performance: Enhancement effect are not necessarily moderated by prior failure. *Anxiety, stress and coping*, 16,4,359-373
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement, motivation and emotion. *Psychological Review*, 92(4), 548-573
- Weiner, B., Russell, D. i Lerman, D. (1979). The cognition-emotion process in achievement-related contexts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(7), 1211-1220